

” לצערי, הרבה פעמים נשים מאמצות את נקודת המבט הגברית כדי לא להפסיד. הן רוצות להראות שהן לא צריכות יחס מיוחד

פרופ' מרגלית שילה, עמ' 10

צילום: נעמה שטרן

צוות ראשונה

ספרה החדש של ההיסטוריונית פרופ' מרגלית שילה עוסק בפעילותן של הנשים (המעטות) שכיהנו בכנסת ישראל הראשונה,

ובתרומתן לזכויות האישה. היא מביטה בסיפוק על הדרך שהחברה הישראלית עברה בתחום, ומסתייגת מפמיניזם שמטשטש את ההבדלים בין המינים / אורלי גולדקלנג / צילום: נעמה שטרן

רגע לפני פיזור הכנסת, לאחר שהקואליציה כבר התפרקה וראש הממשלה הגיש את התפטרותו, נולד בישראל חוק חדש. השנה היא 1951, ראש הממשלה הוא דוד בן-גוריון, והחוק הוא חוק שוויון זכויות האישה בישראל. "בעיניי מדובר בחוק הכי חשוב שני חקק בכנסת הראשונה, ומי שיזמו אותו היו נשים", אומרת ההיסטוריונית פרופ' מרגלית שילה. "אני מרשה לעצמי לנחש שהוא לא היה נחקק לולא עמדה מאחוריו חברת הכנסת רחל כהן-כגן, שחזרה והזכירה לבן-גוריון ולממשלה כולה שבמגילת העצמאות – כמו גם בנאומו הראשון של ראש הממשלה – הובטח שבמדינת ישראל יהיו לנשים זכויות שוות לאלה של הגברים. אם כהן-כגן לא הייתה מרימה את קולה מדי פעם ומזכירה שהחוק טרם נחקק, קשה להניח שהיה עולה לסדר היום. היא זו שהעבירה הצעת חוק מסודרת וקידמה את הדיון לכל אורך הדרך. אגב, בניגוד לדעתי של כהן-כגן, החוק חתם את בתי הדין הדתיים בענייני אישות, החרגה שלא שונה תה עד היום. זה היה החוק האחרון שהכנסת הראשונה חוקקה, כשבן-גוריון כבר לא היה תלוי בחזית הדתית". החזית הדתית שמזכירה שילה כמה במי

פתיע, כשהמפלגות החרדיות נאותו לה תאחד עם המפלגות הדתיות לקראת הבחירות הראשונות לכנסת, שהתקיימו בינואר 1949. כך מצאו עצמן ברשימה אחת אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל, המזרחי והפועל המזרחי. "האתגן שהמזרחי והפועל המזרחי שיי למו עבור האיחוד הזה היו הנשים", אומרת שילה. "ב'אספת הנבחרים' – הגוף המייצג של היישוב היהודי, שקדם לכנסת – עוד היו נשים בשתי המפלגות הללו, אבל הן הוסטו מהרשימה לכנסת. הנשים הללו הקימו מפלגה משלהן, 'פ"ד', פועלת דתית', אבל היא לא עברה את אחוז החסימה. מנגד, ב-1949 קמה 'התאחדות נשים עבריות לשי ויוון וזכויות בארץ ישראל', שלקראת הבחירות חברה להסדרת דעות הנשים ולנשות ויצ"ו. בראש הרשימה הזו עמדה רחל כהן-כגן, נציגת ויצ"ו, והיא הנציגה היחידה של מפלגת הנשים שנכנסה לכנסת הראשונה". כהן-כגן היא אחת משתי הנשים היחידות החתומות על מגילת העצמאות, לצד גולדה מאיר. תיעוד מצולם שלה מתוך מעמד החתימה ההיסטורי הוא, מתנוסס על כריכת ספרה החדש של פרופ' שילה, "המחוקקות הראשונות ומעמד האישה בראשית המדינה" (בהוצאת מאגנס). שילה, היסטוריונית

ותיקה ופורה שחיברה שורה של ספרים בנושאי נשים ונשיות בהיסטוריה הישראלית, זכתה לאחרונה בפרס על מפעל חיים לשנת 2026 מטעם האגודה ללימודי ישראל. בספר הנוכחי היא עוקבת אחר פעילותן הפרלמנטרית של חברות הכנסת הראשונות של מדינת ישראל, כאשר ברקע נחשפות התפיסות המגדריות של ימי טרום הקמת המדינה ונשותיה הראשונות. במסגרת שבוע הספר האחרון אף הרצתה שילה בכנסת על פועלן של הח"כיות הראשונות. בישראל הייתה זכות בחירה לנשים מהרגע הראשון, ובכל זאת מפלגת הנשים הכניסה רק אישה אחת לכנסת. "אנחנו לא יודעים לאיזה מפלגות הנשים הצביעו – אולי כמו הבעל, אולי לא. בפועל, רובן לא הצביעו למפלגת הנשים, גם לא אלה שנרשמו כחברות. 22 אלף נשים נרשמו למפלגה הנשית, ורק רבע מהן הצביעו לה".

גיל מינימום לנישואין

12 נשים כיהנו בכנסת הראשונה, אך למעשה מדובר ב-11, משום שאחת מהן החליפה אחרת. שלוש מהן הודהו כשומרות מצוות: עדה מימון (מפא"י), אסתר רוזנאל נאור (חרות), ושושנה פרסיץ (הציונים הכ"לליים). פרסיץ, אגב, היא סבתו של עמוס

"נשים רצות קדימה, ולפעמים
מזניחות את הפן הנשי". שילה

עושים דבר כזה בעיר הקודש.
"נוהג מקובל, בעיקר אצל יהודים מא-
רצות המזרח, היה לחתן בנות בגיל קטן
מאוד, תוך הסכם עם הגבר שלא יקיים יח-
סים עם הכלה עד בגרותה. בתקופת המנדט,
ה'התאחדות', מפלגת הנשים, הביאה בשנת
1936 לתיקון החוק ולקביעה שגיל 15 הוא
גיל מינימלי לנישואים. כידוע, כשקמה
מדינת ישראל אימצנו את החוק המנדטורי".
מי שיצרה שינוי נוסף בנושא היא ח"כ
עדה מימון, אחותו של הרב יהודה לייב פי-
שמן-מימון, שיזמה את העלאת גיל המיני-
מום מ-15 ל-17. מימון היא מי שהקימה את
המשק להכשרת פועלות "עיינות", שהפך
בהמשך לתיכון חקלאי לבנות בהנהגתה,
והיום משמש ככפר נוער.
"מימון, הרווקה היחידה מבין חברות
הכנסת, הייתה פעילה בולטת בענייני
זכויות נשים, ולא פעם התעמתה עם אחיה
בכנסת בנושאים אלה", מתארת שילה.
"סוגיית גיל הנישואים העמידה את טובת
הנערה מול טובת האומה או המשפחה. מי-
מון ראתה איך במשפחות תימניות מסור-
תיות, מצוקה כספית מביאה את האב למי-
כור את בתו לאיש. זה היה מצוי בתומן, וזה
הגיע גם ארצה. עדה מימון הייתה תלמידת
חכמים ואישה נהדרת, אבל עדינות לא <<

שוקן, מו"ל עיתון הארץ. היא גדלה בקיבוץ
למשפחה מסורתית וציונית, משכילה וע-
שירה. לאחר נישואיה התגוררה במוס-
קבה, שם בעלה והיא עסקו בתרבות עבי-
רית. בעלה נפטר במפתיע ב-1925, והיא
עלתה מיד ארצה עם ארון הקבורה שלו
ועם ארבעת ילדיה. פרסיץ הייתה יומית
תרבות והקימה הוצאת ספרים, "אמנות",
שהוציאה לאור שורה של ספרי ילדים.
בתוך שנה מעלייתה הפכה פרסיץ לחברה
במועצת עיריית תל-אביב, והופקדה על
מחלקת החינוך. בזכותה נפתח בעיר בית
הספר הראשון לחינוך מיוחד בארץ, שנו-
סד ב-1929. היא עמדה בראש ועדת החינוך
של הכנסת, שבהובלתה נחקק חוק חינוך
חובה חינוכי. בשנת תשכ"ח הוענק לה פרס
ישראל לחינוך.

חוק נוסף שיזמו נשים כבר בכנסת הרא-
שונה הוא חוק גיל הנישואים. "בזמן השלי-
טון העות'מני, החוק לא קבע מינימום לגיל
נישואים, כך שהורים יכלו להשיא ילדות
באיזה גיל שרצו", מסבירה שילה. "ביישוב
הישן בירושלים, אם רצו לחתן ילדה מתחת
לגיל 12, היו עורכים את החתונה מחוץ
לעיר העתיקה. התפיסה הייתה שמצד אחד
לא אוסרים נישואים כאלה, אבל מצד שני
זה לא כליכך קרוש לחתן בגיל הזה, אז לא

ח"כ שושנה פרסיץ (במרכז) בישיבת ועדת החינוך של הכנסת שהיא עמדה בראשה, 1952

התנועה הציונית הגדולה. יהודיות בגרמ" ניה הקימו 'ארגון נשים לעבודה תרבותית בפלסטינה', והנציגה שלהן בארץ הייתה שרה טהון. הארגון הזה סייע ללמד פה בנות מלאכה, וגם קראו וכתבו. הוא גם מימן את חוות העלמות בכנרת. קק"ל לא הסכימה לממן את הבנות כמו את הבנים, משום שחששה שזה לא רווחי".

הבחירות הראשונות לאספת הנבחרים של היישוב התקיימו ב-1920, ונשים בחרו ונבחרו בהן. ואולם בחברה החרדית בירוש" לים הקלפיות היו מיועדות לגברים בלבד, שקיבלו זכות להצביע בשני פתקים, עבור עצמם ועבור נשותיהם. "לקח עוד חמש שנים עד שאספת הנבחרים סיימה לרדן בסוגיה הזו. בסוף 1925 החרדים הודיעו עו שהם לא ייקחו חלק בבחירות השניות אם נשים תשתתפנה, וכך היה. הם פרשו מהיישוב המאוחד, עד הקמת המדינה. כאמור, כשהוקמה החזית הדתית הם חברו למפלגות המזרחי בבחירות לכנסת בתנאי שלא יהיו ברשימה שלהם נשים".

בכנסת הראשונה היו הנשים פחות מע" שרה אחוים מכלל חברי הכנסת. לאורך חמישים שנותיה הראשונות של הכנסת נשמר היחס הזה בין המגדרים פחות או יותר, "בדרך כלל פחות", כדברי שילה. "היום זה גדל לכ-25% אחוזים (31 ח"כיות), אבל היינו כבר במצב טוב יותר". בספרה מציינת שילה כי גם היום מקומן של הנ" שים בכנסת ישראל אינו מובן מאליו, והשי וויון המובטח טרם מומש. מאורה נמיר דרך לימור לבנת ועד שלי יחימוביץ, חברות כנסת העידו כי חוו השפלה ואפליה, לא פעם דווקא מתוך מפלגתן שלהן. מתי התרחשה נקודת המפנה של הנשים בכנסת?

"ב-1999 המספרים גדלו, אבל זו לא ממש נקודת מפנה אלא ראשיתו של שי" נוי. צריך לזכור שבשנות החמישים והשי" שים רוב האימהות נשארו בבית, כשכל עבודות הבית עליהן. כשאנחנו חוקרים את התקופה היא אנחנו מוכרחים להיות מודעים לכך שמדובר בעולם אחר. בתים בלי מקרר חשמלי, בלי סופרמרקטים בכל רחוב. כמעט לכל מצרך צריך ללכת לחנות אחרת. אפילו אם את רוצה רק עוף, את לא קונה עוף מחולק וארוז היטב, אלא הול" כת לבחור בשוק תרנגולת חיה ואז לוקחת אותה לשוחט, משם למורת הנוצות ואז

רחל כהן כגן
צילום: אתר הכנסת

עדה מימון
צילום: לע"מ

הזו נתפסתי לחוויה של שחזור משהו שהיה, והאגדר איך מספרים אותו כעת. לעיסוק בהיסטוריה יש צורות רבות, אבל הדבר הבי סיסבי ביותר בעיניי הוא לברר מה היה, ורק אז לנתח את המציאות הזו. זה הכיף שלי. אחד אוהב כדורגל, אחר אוהב ריקוד – אני אוהבת לחפש את אבני הפאזל ולבחון איזו תמונה אפשר ליצור מהחלקים השונים".

שני פתקים לבעל

עבודת הדוקטורט שלה, שהפכה לספר, עסקה בראשית ההתיישבות הציונית בארץ, בהובלת ארתור רופין. "רופין היה אדם מדהים, שלא קיבל מספיק קרדיט על מעשיו", היא אומרת.

לחקר הנשים ביישוב היא הגיעה בע" קבות עבודת התזה שלה, שעסקה בחוות הראשונות להכשרה חקלאית בארץ. "כש" ביר בני צבי קראו את המחקר שלי על החוות החקלאיות, הציעו לתת לי מלגה כדי שא" כתוב על חוות הפועלות בכנרת. אני מניחה שזה הסיט אותי בהמשך למחקר על הנשים בארץ בכלל. זה לא קרה מיד, אלא בהדר" גה. ב-1980 פרסמתי את המאמר הראשון שלי, ב'קתרדה', על חוות העלמות. כאשר בשנות התשעים כבר לימדתי בבראילון, רציתי לכתוב ביוגרפיה על רופין, שבע" בודת הדוקטורט שלי התמקדתי במדיניות ההתיישבות שלו, אבל ראש המחלקה המ" לייץ לי שלא להמשיך לחקור את אותו אדם כי זה לא יתרום לקידום שלי מבחינה אק" דמית. בשלב הזה כבר הבנתי שהיסטוריה של נשים מעניינת אותי, והחלטתי לכתוב מונוגרפיה על הנשים ביישוב הישן בירוש" לים, פשוט משום שעד אז אף אחד לא כתב מילה בעניין. מבחינת המציאות המחקרית, בירושלים גרו כביכול יהודים בלי נשים. ההיסטוריה מחקה אותן, כמו שהיא מחקה אותן בכל מקום".

מה גילית על הנשים ביישוב הישן?

"התברר שאחוז הנשים המבוגרות ביי" רושלים עלה בהרבה על אחוז המבוגרים. הן עלו לא רק במשפחות, אלא גם בגפן. במאה ה-19, נשים היו עצמאיות לעשות מה שעולל על דעתן רק אחרי שהן התאלמנו. האלמנות נתנה לנשים חופש ועצמאות אם היה להן כסף, ואם לא היה, אז בירושלים הן היו זכאיות לדמי קיום מכספי החלוקה. לעת זקנה הן רצו לחוות בירושלים את החוויה הדתית העמוקה של חייהן. ניסי" תי לבדוק למה הן עלו, מה היו המאפיינים שלהן".

מחקר חשוב אחר של שילה עוסק במא" בק על קול הבוחרת, והוא פורסם בספרה "המאבק על הקול: נשות היישוב וזכות הב" חירה". כבר ב-1898, שנה אחרי הקונגרס הציוני הראשון, נשים קיבלו זכות הצבעה בתנועה הציונית. צריך לזכור בהקשר הזה שהמדינה הראשונה באירופה שהעניקה זכויות הצבעה לנשים הייתה פינלנד, והיא עשתה זאת רק ב-1906.

"זו הייתה תעוזה של הרצל", אומרת שילה. "אני לא אומרת שהוא היה פמיני" סט, הוא לא, אבל הוא הבין שמעמד האישה מסמל את אופייה של החברה שהוא מבקש. התנועה הציונית הייתה מאוד מתקדמת בתחום הזה, ואולם הנשים בתנועה הציונית בגולה הקימו לעצמן גם ארגון נפרד, לצד

« הייתה הצד החזק שלה. מה שהיא חשבה היא אמרה, ובכובות. היא זעקה 'איך ייתכן שאבות מוכרים את בנותיהן?', וטענה שמה שהיה נכון ומתאים בעבר, צריך להשתנות. 'היום זו אכזריות', קבעה. ח"כ גנחובסקי מהפועל המזרחי קרא לה אנטישמית, משום שביקרה את הרבנים".

חיידק ההיסטוריה

פרופ' מרגלית שילה נולדה ב-1942 למשפחה שומרת מצוות במושבה רחובות. אביה הוא הכימאי פרופ' אהרן בונדי ז"ל, חתן פרס ישראל לחקר החקלאות. "הוריי הגיעו לארץ בשנות השלושים", היא מס" פרת. "אבי עלה מווינה ב-1934, ומכיוון שהוא היה מרען גדלנו ברחובות, קרוב לתחנת הניסיונות לחקר החקלאות. הוא התמחה בהונת בעלי חיים שהארם צורך כמו פרות, תרנגולות ודגים. המחקרים שלו הביאו לכך שישאל היא הראשונה בעולם בתפוקת החלב לפרה. אימא הייתה עקרת בית אבל הייתה פעילה בהתנדבות באינסוף ארגוני נשים, דתיים ושאינם. אר" גון הנשים היחיד שאני לקחתי בו חלק הוא 'קולך', היא אומרת בחיך.

מרגלית נישאה למשפטן פרופ' שמואל שילה ז"ל, שנפטר לפני עשור. השניים בנו את ביתם בירושלים ולהם חמישה ילדים, בהם השופט נפתלי שילה, החוקר וההוגה ד"ר אלי חנן שילה, ועורכת הדין רחל ברלין. "שמואל עלה מארה"ב ב-57', כשהעלייה משם עוד הייתה דלה מאוד", מספרת שילה על בן זוגה המנוח. "למעשה, עד 67' היו בארץ כאלפיים עולים בלבד מארה"ב. הוא היה חוקר משפט עברי וחוק הידרושה הישראלי".

מרגלית עצמה סיימה את הדוקטורט שלה כשהייתה בת יותר מארבעים. "גם ברור שלי נשים עדיין לא בהכרח יצאו לע" שות קריירה", היא אומרת, ומביטה בסיפוק על השינויים שחלו לאורך השנים במעמדן ובהשיגיהן של נשים. "מה שנעשה במדינת ישראל זה מדהים. חבל שמסתכלים רק על הטעויות ולא רואים את ההישגים. כן, הייתה התנשאות, ולא רק כלפי נשים. למעשה, רוב החברה פה עברה שינוי וקפצה קרימה".

פרופ' שילה החלה את לימודיה האק" דמיים באוניברסיטה העברית בשנות השישים, תוך התמקדות בספרות עברית ובהיסטוריה של עם ישראל. על ההיסטוריה של העת החדשה לא למדו אז כלל. "בזמנו חשבו שהיסטוריה היא מבט אובייקטיבי על העבר, ואי אפשר ללמוד אותו מבלי להיות רחוקים ממנו. העת החדשה עוד הייתה מציאות קיימת, או לא לימדו את זה", היא מסבירה. "שמעתי מחברים על הארכיון של היישוב הישן, וזה עניין אותי. כבר בתואר הראשון כתבתי עבודה על המאבק על החי" נוך בירושלים באמצע המאה ה-19, עם ייסוד בית הספר 'למל'. בית הספר קם ביוזמתה של אליזה הרץ פון למל, יהודייה מאוסטריה, לזכר אביה. היא שלחה לארץ שליח והוא כתב ספר מקסים בשם 'ירושלימה' על המ" פגש עם בני ירושלים והתנגדותם להשכלה. האשכנזים החרימו את למל, הספרדים היו מוכנים לקבל את התרומה הכספית בתנאי שילמדו בבית הספר כפי הבנתם".

העבודה הזו, אומרת שילה, הרביקה אותה בחיידק ההיסטוריה. "אני חושבת שבנקודה

להכשרת הבשר. אז יש התחלה של תפיסת עולם שוויונית, ויש גם מציאות. המחור קקות הראשונות בדרך כלל מבוגרות יותר, כשכבר אין ילדים קטנים בבית. הן בהחלט בעד תפיסות חדשות, השאלה היא מה הן גם יכולות לממש".

הראשונות שהלכו למעברות

לאורך השנים, מציינת שילה, נרקמו שיתופי פעולה בין ח"כיות ממפלגות שונות כדי לקדם נושאים הקרובים לליבן. "לימור לבנת העידה באוטוביוגרפיה שלה שבעניינים מסוימים הנשים היו מתאחדות להעברת חוקים רלוונטיים. היום זה כמעט לא קורה. המתח הנורא בין קואליציה לאופוזיציה מחסל את העבודה המשותפת, אבל היו שנים שזה לא היה כך. בספרי 'נשים בונות אומה' אני סוקרת מה שהנשים עשו פה כבר בשנות המנדט – הן עיצבו את מערכת הבריאות, הרווחה, נתנו דגש על סוגיות חינוכיות וקידמו גני ילדים, חינוך

"מה שהכי כואב לי זה שהנשים

נותרו מחוץ לדיונים בין הרבנים

לצה"ל על שילוב נשים בצבא,

והדיונים אינם בשותפות. יש

בעיה אמיתית, אבל יש גם

פתרונות. שבו עם נשים ותמצאו

אותם. מדברים על צניעות נשים

מעל הראש שלהן, בלי נקודת

מבט נשית אחת"

מיוחד ועוד. עם קום המדינה גולדה מאיר הייתה האישה היחידה בממשלה, בתור שר העבודה. באותן שנים טרם השתמשו במונח 'שרה', ופנו גם לאישה בתואר שר. גולדה היא שדחפה את חוק הביטוח הלאומי, ועוד הרבה עניינים בתחום העבודה.

"מה שמעניין הוא איך נשים תופסות את מקומן בכנסת. לרוב הן קודם כול נציגות של המפלגה ומטרותיה, אבל לעיתים הן שמות לפנייהן גם מטרות מיוחדות שאינן תלויות במפלגה, כמו שראינו בחוק החיינוך, גיל הנישואים וכמובן חוק שיווי זכויות האישה. בדיוני הכנסת הן הפנו את תשומת הלב לדברים שגברים הרבה פחות שמיע לב אליהן כמו חינוך ומצוקות אנושיות. כך-גור ריון הזרע מ'מצב התימנים' במעברות, וקרא לחברי הכנסת ללכת לראות בעיניהם. הראשונות שהלכו היו חברות הכנסת, שפנו לארגוני נשים לסייע בפתרון המצוקה".

בספר את נוגעת בויתורים שהנשים הללו עשו כשהן נקדעו בין מקומן הציבורי והביתי.

"לולא הפמיניזם את ואני לא היינו יושבות פה כעת בתפקידנו, אלא שיש יותר מפמיניזם אחד. יש פמיניזם פרוגי-

רסיבי, שבעיני פוגע בנשים. אישה היא אישה, היא לא גבר. לא נכון להתעלם מזה שמדובר ביכולות שונות. ועדיין, כשנשים מגיעות לעמדות מפתח, ואני יכולה להעיד אפילו על עצמי, כלפי חוץ הן שמות בצד את הפן הנשי. אני זוכרת בעידן שלפני האינטרנט, כשהגעתי לביתו של המנחה שלי בתזה עם המוצר המוגמר, הוא פתח את הדלת והופתע לגלות אישה בהיריון. הוא אמר לי 'את עושה גם את זה?', ולא שיער שזה כבר ההיריון החמישי".

את מחיר השילוב שנשים נאלצות לשלם כדי להשתלב בעשייה הציבורית מתארת פרופ' שילה דרך סוגיית גיוס הנשים לצה"ל, שאיננה יורדת מסדר היום. "מחקרים על נשים בעשורים הראשונים של המדינה מלימורים עד כמה צה"ל היה לא שוויוני", היא אומרת. "מצד אחד חייבו נשים להתגייס, מצד שני השתהו בצבא הייתה ההפך משי ויון. ראו חשיבות גבוהה בכך שנשים תיקנה חלק במוסד הראשון בחשיבות במדינה – כי אם אין ביטחון, אין מדינה. אבל לא הייתה התייחסות לצרכים הביולוגיים של הנשים, אפילו לא לשוני בין המינים כשהן צריכות להתפנות. על הטרדות מיניות בכלל לא היה מה לדבר. המושג הזה בכלל לא היה קיים בקום המדינה. בספר שלי אני מתארת כמה סכני דיונים בנושא שירות ביטחון של נשים. רק בסיבוב השלישי מורים בבעיה שקראו לה 'בעיה מוסרית בצבא'. הטרדה מינית לא הייתה קיימת כמושג.

"מעניין לראות שגם בראיונות שהתקיימו לאחרונה עם לוחמות, הן לוקחות את זה כמובן מאליו גם אם יקבלו דלקות בגלל היעדר היגיינה לצרכיהן הביולוגיים וכדור מה. שוב אנחנו בתוך מלכוד: נשים רצות קדימה, ולפעמים מוניהות את הפן הנשי שצריך לשים לב אליו".

והן מקפידות גם לא להתלונן.

"אם בחורה תתלונן על התנאים הבסיסיים, היא תיתפס כפחות לוחמת. הצבא מתייחס אליה כמי שבכלל לא רצו אותה, עשו לה טובה שגייסו אותה".

שילה עוקבת אחר הוויכוח הציבורי סביב שילוב מלא של נשים בצה"ל, ומציפה מכל הצדדים לערוך הבחנה ברורה בין שוויון בין המינים ובין זהות ביניהם. עם זאת, היא תוהה איך ייתכן שבמפגש רבנים בנושא שילוב נשים בצה"ל, לא נכחה ולו אישה אחת. "מה שהכי כואב לי זה שהנשים נותרו בחוץ, והדיונים אינם בשותפות. יש הרי בעיה אמיתית, אבל יש גם פתרון. נות. שבו עם נשים ותמצאו אותם. מרבים על צניעות נשים מעל הראש שלהן, בלי נקודת מבט נשית אחת. לא פותרים בעיות בהנחתת הוראות. גם הצבא לא מספיק מודע, בהחלט, אבל יש גם בצבא נשים שהגיעו לעמדות בכירות.

"לצערי, הרבה פעמים נשים מאמצות את נקודת המבט הגברית כדי לא להפסיד. הן רוצות להראות שהן לא צריכות יחס מיוחד. כולנו צריכים כנראה עוד להתחנך על הכפילות הזו שנשים הן גם שוות, ושגם כל מיין הוא אחר. אבל אני אופטימית. לוקח זמן עד שזה מחלחל. די לראות את ההישגים שהנשים הביאו לכנסת בשנותיה הראשונות. נות כדי להבין את גודל התרומה של המבט הנשי לטובת האומה". ●